

บทความวิจัย

ผลของการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านต่อทักษะทางปัญญา
ของนักศึกษาพยาบาลThe Effects of Reflective Thinking Technique use in Home visit Practice on
Cognitive Skills among Nursing Students

ชนกานต์ แสงคำกุล (Chanakan Sangkhamkul)*

สิริวัฒน์ आयुวัฒน์ (Sireewat Ar-yuwat)**

ศุภวรรณ ยอดโปร่ง (Suphawan Yodprong)**

ศุภานันท์ สุวรรณกิจ (Supanat Suwannakit)**

Received: July 9, 2020

Revised: July 27, 2020

Accepted: August 17, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบหนึ่งกลุ่มวัดสองครั้งก่อนและหลังการทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านต่อทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ วงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs's Reflection Techniques) ทั้ง 6 ขั้นตอน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบประเมินทักษะทางปัญญา ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลหลังการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านสูงกว่าก่อนการใช้เทคนิคสะท้อนคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($z = 2.14, p < .05$) ดังนั้นการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านสามารถพัฒนาทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลได้

คำสำคัญ: การสะท้อนคิด การเยี่ยมบ้าน ทักษะทางปัญญานักศึกษาพยาบาล

*Corresponding author: Chanakan Sangkhamkul: chaochanakan@gmail.com

*อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช

**อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช

ส่วนเสริมของ 30 ปี มหาวิทยาลัยเกษตร
• Internationalization
• Innovative Products
• Integrative Team & Networking

Abstract

This quasi-experimental research with one group pretest-posttest design aimed to examine the effects of reflective thinking technique use in home visit practice on cognitive skills among nursing students. Participants included 64 third-year undergraduate nursing students who recruited by purposive sampling. The intervention included 6 cycles of the Gibbs's Reflection Techniques. The data collection tool was a cognitive skill test, which its content validity was assessed by 3 experts and reliability was evaluated by Cronbach's Alpha coefficient with the reliability of 0.94. Data were analyzed using descriptive statistics, and hypotheses were tested using the Wilcoxon Signed Ranks Test and the Kruskal-Wallis Test. Results showed that the mean scores of cognitive skills after the intervention was significantly higher than that before the intervention ($z = 2.14, p < .05$). Therefore, the use of reflection techniques in home visit practice could improve the cognitive skills of nursing students.

Keywords: reflective thinking, home visit, cognitive skills, nursing students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพรัตน์ราชคฤ์ผลิตบัณฑิตพยาบาลตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) คุณธรรมจริยธรรม 2) ความรู้ 3) ทักษะทางปัญญา 4) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ (Announcement of the Ministry of Education, 2017) ผลการประเมินคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานอุดมศึกษาโดยผู้ใช้นบัณฑิตที่ผ่านมาพบว่าด้านที่ได้คะแนนต่ำสุดคือด้านความรู้และรองลงมาคือด้านทักษะทางปัญญา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลเน้นพัฒนาทั้งองค์ความรู้ ทักษะทางปัญญา และทักษะเชิงวิชาชีพ โดยเฉพาะภาคปฏิบัติเพื่อให้บัณฑิตวิทยาลัยสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติการพยาบาลตามสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kanhadilok, Punsumreung, & Pookpan, 2017) จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่ประเด็นในการจัดการความรู้ (KM) ประจำปีการศึกษา 2560 เรื่องการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติที่ส่งเสริมทักษะ

ทางปัญญา: Reflective thinking มีเป้าหมายเพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลสามารถคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ความรู้ ทฤษฎีไปใช้ในสถานการณ์จริงของการฝึกปฏิบัติงาน ทั้งในหอผู้ป่วยและในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะทางปัญญา (Cognitive skills) เป็นความสามารถใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาทางสุขภาพด้วยการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย วิเคราะห์ และเลือกใช้ข้อมูลในการอ้างอิงเพื่อให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ และบอกถึงผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาได้ (Announcement of the Ministry of Education, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับการสะท้อนคิด (Reflection) ที่เป็นกระบวนการคิดใคร่ครวญและวิเคราะห์ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง จนเกิดเป็นความเข้าใจในเหตุการณ์และเกิดการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต (Sinthucha, Dejpituksirikul, & Yoksuriyan, 2018; Mueannadon, Tirapaiwong,

Srichairattanakul, & Yutthayong, 2019) กระบวนการสะท้อนคิดประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบรรยายเหตุการณ์หรือประสบการณ์ (Description) 2) การบรรยายความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ (Feelings) 3) การประเมินสถานการณ์ทั้งทางบวกหรือลบต่อตนเองและผู้อื่น (Evaluation) 4) การวิเคราะห์สถานการณ์โดยอ้างอิงเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎี (Analysis) 5) การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (Conclusions) และ 6) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ (Action plans) (Bulman, 2013) การสะท้อนคิดช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินความรู้ที่ตนคิด และทักษะการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนได้ทันทั่วทั้ง สำหรับผู้เรียนการสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินศักยภาพและจุดบกพร่องของตนเองเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น (Wanchai, Saengpak, & Leaungsomnana, 2017) นอกจากนี้ยังพบว่า การสะท้อนคิดช่วยให้นักศึกษาพยาบาลตัดสินใจทางคลินิกได้ดีขึ้นด้วย (Phompayak, Sattayawong, Rattana-Umpa, Hamtanon, & Rungkavat, 2019)

การจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 เป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันปัญหาสุขภาพครอบครัว โดยใช้กระบวนการพยาบาลในการให้บริการสุขภาพที่บ้าน (home health care) นักศึกษาจะได้รับมอบหมายให้เยี่ยมครอบครัว 1 ครอบครัวเป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยมีกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ ดังนี้ การประเมินภาวะสุขภาพของบุคคลและครอบครัว การวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการแก้ไขปัญหาสุขภาพ และดำเนินการแก้ไขปัญหาตามที่ได้วางแผนไว้ การออกไปเยี่ยมบ้านผู้ป่วยในชุมชนนักศึกษาพยาบาลต้องใช้ความรู้ทุกสาขาของการพยาบาล เพราะในหนึ่งครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคลหลายวัยที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพของครอบครัวมีหลายปัจจัย ทำให้มีปัญหาสุขภาพที่หลากหลาย บางปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยศักยภาพของผู้ป่วยและครอบครัว แต่บางปัญหาต้องใช้ความร่วมมือของทีมสุขภาพและองค์กรชุมชนในการแก้ไข นอกจากนี้ในการไปเยี่ยมบ้านนักศึกษาพยาบาลต้องเผชิญกับความ

ไม่แน่นอน ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือของผู้รับบริการและครอบครัว สถานการณ์ทางด้านสุขภาพของผู้รับบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคยในชุมชน นอกจากความสามารถในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่ได้เรียนมาในการให้การพยาบาลแล้ว ทักษะทางปัญญาในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจึงมีความสำคัญมาก (Jirojanakul, Nipathatapong, Sukcharoen, Techangkul, & Nantasenee, 2019; Sinthuchaet.al., 2017) ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้เพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ดีในองค์กรและผู้สอนภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 จึงสนใจนำเทคนิคการสะท้อนคิดที่ได้จากการจัดการความรู้ไปใช้ในการเยี่ยมบ้านเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิดต่อทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์

สมมติฐานการวิจัย

1. คะแนนเฉลี่ยทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิดไม่แตกต่างกัน
2. คะแนนเฉลี่ยทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิดแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

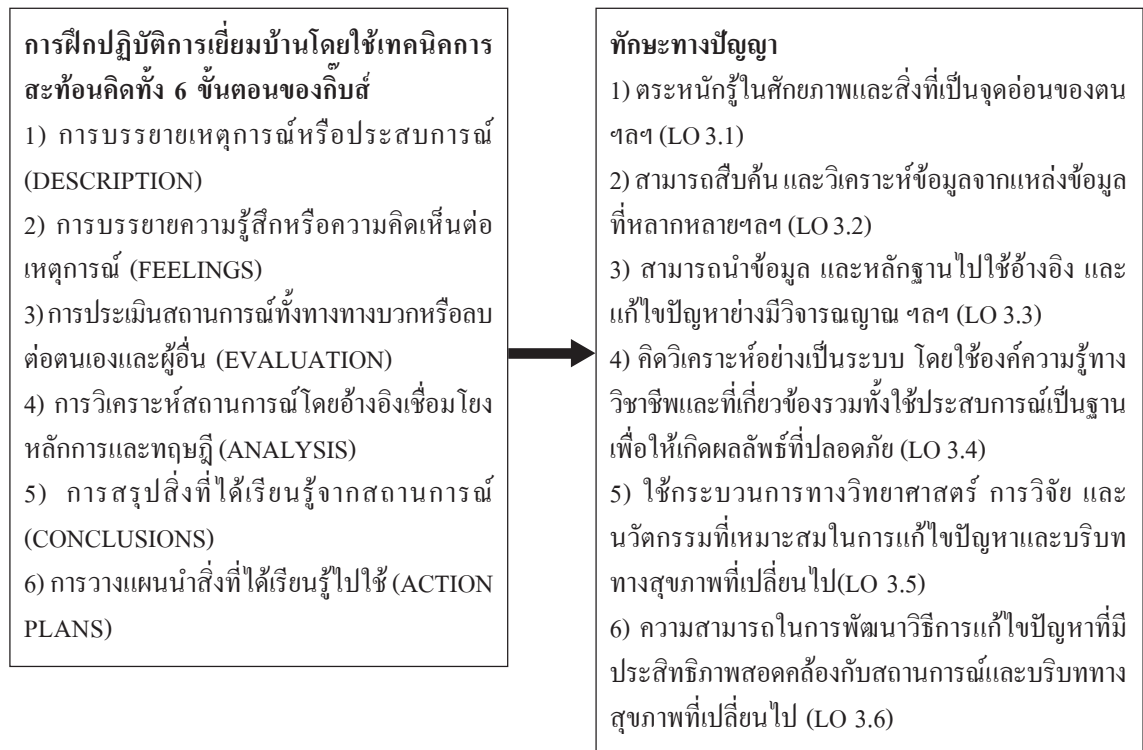
การวิจัยนี้ผู้วิจัยนำวงจรการสะท้อนคิดทั้ง 6 ขั้นตอนของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle) มาใช้ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มจะกระตุ้นให้นักศึกษาสะท้อนคิดประเด็นที่น่าสนใจจากการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านตามขั้นตอนการสะท้อนคิดของกิบส์ดังนี้

- 1) การบรรยายเหตุการณ์หรือประสบการณ์ (description)
- 2) การบรรยายความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อเหตุการณ์

(feelings) 3) การประเมินสถานการณ์ทั้งทางทางบวกหรือลบต่อตนเองและผู้อื่น (evaluation) 4) การวิเคราะห์สถานการณ์โดยอ้างอิงเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎี (analysis) 5) การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (conclusions) 6) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ (action plans) (Gibbs, 1988; Wanchai et al., 2017) ซึ่งการสะท้อนคิดเป็นกระบวนการคิดใคร่ครวญและวิเคราะห์ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จนเกิดเป็นความเข้าใจ และเรียนรู้ นำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต เช่นเดียวกับทักษะทางปัญญา (Cognitive skills) ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

ระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560 (TQF 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 และ 3.6) ที่ เป็นความสามารถในการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาแก้ไขปัญหา ด้วยการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย วิเคราะห์ และเลือกใช้ข้อมูลในการอ้างอิงเพื่อให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงาน อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้วิจัยการใช้เทคนิคการสะท้อนคิด ในการการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านจะมีผลต่อทักษะทางปัญญา ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงผลของการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิดของ Gibbs ต่อทักษะทางปัญญา

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบหนึ่งกลุ่มวัดสองครั้ง (ก่อนและหลังการทดลอง) ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2561-กุมภาพันธ์ 2562

ประชากร

นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 รุ่นที่ 67 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2560 จำนวน 134 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 รุ่นที่ 67 ที่อยู่ในกรณีศึกษาภาคปฏิบัติของทีมผู้วิจัย และสมัครใจเข้าร่วมวิจัยจำนวน 64 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำวงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle) มาใช้ในการดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) การบรรยายเหตุการณ์หรือประสบการณ์ (description) 2) การบรรยายความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ (feelings) 3) การประเมินสถานการณ์ทั้งทางบวกหรือลบต่อตนเองและผู้อื่น (evaluation) 4) การวิเคราะห์สถานการณ์โดยอ้างอิงเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎี (analysis) 5) การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (conclusions) 6) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ (action plans)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบประเมินทักษะทางปัญญา ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบประเมินของงานวิจัยเรื่องผลของการพัฒนาทักษะและระดับการสะท้อนคิดด้วยโปรแกรมการเรียนรู้การสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครสุพรรณบุรี (Suworawanakul, Nartchamnon, Leaungsomnapa, 2015) จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ บรรยายสถานการณ์ กำหนดประเด็นการเรียนรู้ สืบค้นข้อมูล ประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ สรุปการวิเคราะห์สถานการณ์ ระบุนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ และ

บอกแนวทางในการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ โดยลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ และต้องปรับปรุง โดยให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านได้แก่ อาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์ในการการสอนภาคปฏิบัติการเขียนบ้าน และอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสะท้อนคิด อ่านและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับแก้ไขเครื่องมือก่อนนำไปทดลองใช้

2) การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยหาความเชื่อมั่นของแบบประเมินทักษะทางปัญญาโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นเตรียม

1.1 การเตรียมความพร้อมให้กับอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเทคนิคสะท้อนคิดทั้ง 6 ขั้นตอนของกิบส์ ดังนี้ 1) การบรรยายเหตุการณ์หรือประสบการณ์ (description) 2) การบรรยายความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ (feelings) 3) การประเมินสถานการณ์ทั้งทางบวกหรือลบต่อตนเองและผู้อื่น (evaluation) 4) การวิเคราะห์สถานการณ์โดยอ้างอิงเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎี (analysis) 5) การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (conclusions) 6) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ (action plans) ให้กับอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้ดำเนินการวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่างใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

1.2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 8 กลุ่มๆละ 8 คน เพื่อเขียนบ้านรายเขียนในชุมชน โดย 1 กลุ่มจะมีอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประจำกลุ่มละ 1 ท่าน

1.3 การเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และรายละเอียดการดำเนินการวิจัย

1.4 ผู้วิจัยมอบหมายให้กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบก่อนการวิจัย (pretest) โดยใช้โจทย์สถานการณ์เกี่ยวกับการเยี่ยมบ้าน ในประเด็น "รายเยี่ยมไม่ให้ความมือในการเยี่ยมบ้าน" โดยให้กลุ่มตัวอย่างอ่านและเขียนบันทึกสะท้อนคิดในรูปแบบ one page ส่งผู้วิจัยจำนวน 1 ฉบับ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

2. ขั้นตอนการวิจัย

2.1 อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประจำกลุ่มมอบหมายให้กลุ่มตัวอย่างเยี่ยมบ้าน 1 ครอบครัวต่อกลุ่มตัวอย่าง 1 คน และนำเทคนิคสะท้อนคิดทั้ง 6 ขั้นตอนของกิบส์มาใช้ในช่วง pre-post conference โดยสะท้อนคิดประเด็นเหตุการณ์จากการเยี่ยมบ้านในสถานการณ์จริง ดำเนินการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ดังนี้

1) บรรยายเหตุการณ์หรือประสบการณ์ (description) ในการฝึกภาคปฏิบัติเยี่ยมบ้านที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าสำคัญ ได้แก่ เกิดอะไรขึ้น บทบาทของกลุ่มตัวอย่างในตอนนั้นคืออะไร

2) จากสถานการณ์กลุ่มตัวอย่างรู้สึกอย่างไร (feelings) อธิบายความคิดความรู้สึกที่สัมพันธ์กับประสบการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบอย่างสมเหตุสมผล

3) ประเมินสถานการณ์ทั้งทางบวกหรือลบ (evaluation) จุดเด่นในของกลุ่มตัวอย่างคืออะไร และจุดที่ควรปรับปรุงในคืออะไร (จุดที่ควรปรับปรุงเป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้เพิ่ม)

4) วิเคราะห์สถานการณ์อ้างอิงเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎี (analysis) อะไรที่กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมกลุ่มและอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประจำกลุ่ม เช่น สิ่งที่อาจารย์ให้ไปศึกษาเพิ่มเติมคืออะไร หรือ สิ่งที่ได้รับการสะท้อนจากตัวผู้รับบริการ

5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (conclusions) ทั้งจากการสะท้อนของกลุ่มตัวอย่างเองและข้อเสนอแนะจากผู้อื่น

6) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในอนาคต (action plans) อธิบายแผนการนำความรู้ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งวิธีการ เหตุผลของการประยุกต์ใช้อย่างชัดเจน

2.3 กลุ่มตัวอย่างเขียนบันทึกสะท้อนคิด (posttest) เหตุการณ์จริงจากการเยี่ยมบ้านที่สนใจในรูปของ One page ส่งผู้วิจัย จำนวน 1 ฉบับ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

2.4 ผู้วิจัยอ่านบันทึกสะท้อนคิดของกลุ่มตัวอย่างทุกคนทั้งก่อนและหลังการทดลอง เพื่อหาคำสำคัญที่ปรากฏอยู่ในบันทึกสะท้อนคิด ตามแบบประเมินทักษะทางปัญญา ได้แก่ บรรยายสถานการณ์ กำหนดประเด็นการเรียนรู้ สืบค้นข้อมูล ประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ สรุปการวิเคราะห์สถานการณ์ ระบุสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ และบอกแนวทางในการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ จากนั้นให้คะแนนตามมาตราส่วนประมาณค่า ได้แก่ ระดับดีมาก เท่ากับ 5 คะแนน ระดับดี เท่ากับ 4 คะแนน ระดับปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน ระดับพอใช้ เท่ากับ 2 คะแนน และต้องปรับปรุง เท่ากับ 1 คะแนน

2.5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจและให้คะแนน one page สะท้อนคิดทั้งก่อนและหลังดำเนินการวิจัยมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลและเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และคะแนนทักษะทางปัญญา

2) สถิติเชิงอ้างอิง ผู้วิจัยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test เปรียบเทียบคะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้าน เนื่องจากคะแนนทักษะทางปัญญาทั้งก่อนและหลังมีการกระจายแบบไม่เป็นโค้งปกติ จึงไม่สามารถใช้ paired t-test ได้ และกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้นำการวิจัยนี้เข้าสู่การพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์เครือข่ายภูมิภาค มหาวิทยาลัยนเรศวร (NU-RREC) และได้รับการรับรองโครงการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หมายเลข 009/61 (RREC No. 009/61) ผู้วิจัยมอบแบบอธิบายและยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างอ่าน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของการวิจัย เปิดโอกาสให้ซักถามจนเข้าใจ ก่อนขอรับความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถขอถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผลใดๆ และผู้วิจัยให้ความมั่นใจกับผู้เข้าร่วมวิจัยว่าการขอถอนตัวจากการวิจัยจะไม่ส่งผลกระทบต่อใด ๆ กับผู้เข้าร่วมการวิจัยทั้งสิ้น

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 98.33 อยู่ในช่วงอายุ 20-22 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนฤดูร้อน

2. ผลการวิเคราะห์คะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเย็บบ้าน

คะแนนเฉลี่ยทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลภายหลังจากใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเย็บบ้านสูงกว่าก่อนใช้ทั้งในภาพรวมและรายข้อ โดยภาพรวมหลังการใช้เทคนิคสะท้อนคิดมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 (จากคะแนนเต็ม 5) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 (จากคะแนนเต็ม 5) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47 และข้อที่มีคะแนนต่ำสุดมี 2 ข้อ คือ สามารถสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ได้เหมาะสม และเพียงพอ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและสามารถสรุปวิเคราะห์สถานการณ์ว่า/ประสบการณ์การเรียนรู้ สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น โดยอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 (จากคะแนนเต็ม 5) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 และ 0.39 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางแสดงที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาล (n = 64)

ทักษะทางปัญญา	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. สามารถบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบ (TQF 3.1)	4.20	1.21	4.33	0.47
2. สามารถกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่ต้องการ จากสถานการณ์จริง ได้ถูกต้อง (TQF 3.1)	3.69	1.55	4.09	0.50
3. สามารถสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ได้เหมาะสม และเพียงพอ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (TQF 3.2)	3.22	1.68	3.81	0.61
4. สามารถประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ว่ามีความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางบวก หรือทางลบอย่างไร ตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ทำอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีการอ้างอิง หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (TQF 3.4)	4.02	1.42	4.11	0.51
5. สามารถสรุปวิเคราะห์สถานการณ์ว่าประสบการณ์ การเรียนรู้ สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถ ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น โดยอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (TQF 3.3)	3.27	1.51	3.81	0.39
6. สามารถสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ ความรู้ทัศนคติหรือข้อคิดและวิธีแก้ไขปัญหา โดยใช้เหตุผลประกอบหรือวิธีการป้องกัน ไม่ให้เกิดสถานการณ์ซ้ำขึ้นอีก (TQF 3.5)	3.33	1.62	4.03	0.50
7. สามารถบอกแนวทางในการนำความรู้ที่ได้ จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้หรือวางแผนการดำเนินงาน ในสถานการณ์ต่อไปได้ (TQF 3.6)	3.42	1.69	4.08	0.74
รวมทักษะทางปัญญา (TQF3.1-3.6)	3.59	1.53	4.04	0.53

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้าน

คะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลหลังการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการ

เยี่ยมบ้านมีความแตกต่างจากก่อนการใช้เทคนิคสะท้อนคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($z = 2.14, p < .05$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้าน ($n = 64$)

คะแนนทักษะทางปัญญา	$\bar{X}$	S.D.	Z	p-value
ก่อนเรียน	3.59	1.53	2.14	.03*
หลังเรียน	4.04	0.53		

* $p < .05$, Z = Wilcoxon Signed Ranks Test

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าคะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลภายหลังใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านวิชาชีพการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 เป็นการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยและครอบครัวในชุมชน จัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2552 และรับผิดชอบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญาทั้ง 6 ข้อ (TQF 3.1 ถึง 3.6) มีการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาโดยมอบหมายให้นักศึกษาใช้กระบวนการพยาบาลในการประเมินปัญหาสุขภาพของครอบครัว สืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย วิเคราะห์ และเลือกใช้ข้อมูลในการอ้างอิงเพื่อให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของครอบครัว แต่ผลการประเมินคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานอุดมศึกษาโดยผู้ใช้นบัณฑิตที่ผ่านมาพบว่า ทักษะทางปัญญามีคะแนนน้อยเป็นรองอันดับสุดท้าย รองลงมาจากด้านความรู้ ซึ่งในสภาวะการณปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สุขภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพครอบครัวมีความซับซ้อน

เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดด มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรม รวมทั้งการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ นักศึกษาพยาบาลต้องสามารถบูรณาการความรู้ และประสบการณ์สู่การปฏิบัติการพยาบาลแก้ไข ปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบริบทของครอบครัว การพัฒนาให้นักศึกษาพยาบาลสามารถปฏิบัติการเยี่ยมบ้านอย่างผู้เชี่ยวชาญตามที่สังคมคาดหวังจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง (Chidnayee, 2017; Kittiboonthawal, Cheanchum, Srithanya, & Umereweneza, 2018) การนำวงจรการสะท้อนคิดทั้ง 6 ขั้นตอนของกิบส์มาใช้เป็นกรอบในการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลทั้งก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติการเยี่ยมบ้าน ทำให้อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติและนักศึกษามีกรอบในการไตร่ตรอง ทบทวน พินิจวิเคราะห์ วางแผนการพยาบาลที่ครอบคลุม และปฏิบัติการพยาบาลอย่างเป็นระบบรอบรอบ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการเยี่ยมผู้ป่วยและครอบครัว จนเกิดการเรียนรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหารายเยี่ยมและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ (Suworawatanakul et al., 2015; Wanchai et al., 2017; Mueannadon et al., 2019) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการเยี่ยมบ้านโดยใช้

เทคนิคการสะท้อนคิดช่วยส่งเสริมการคิดวิจารณ์ทางด้าน การประเมินข้อโต้แย้ง การระบุข้อตกลงเบื้องต้น และการตีความ (Ar-yuwat, Sangkamkul & Buaprachum, 2019) และการสะท้อนคิดยังช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกด้วย (Kattakamon, 2019) นอกจากนี้การศึกษากการใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงร่วมกับการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดช่วยเพิ่มทักษะการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาล เพราะการสะท้อนคิดช่วยให้นักศึกษาได้ไตร่ตรองเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ผ่านมาด้วยตนเอง รวมทั้งการสะท้อนคิดผ่านเพื่อนและอาจารย์ผู้สอนช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผลทางคลินิก (Phormpayak et al., 2019)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ภายหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคสะท้อนคิด พบว่า คะแนนทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลเพิ่มขึ้น จึงควรมีการประยุกต์ใช้การสะท้อนคิดร่วมกับวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของบัณฑิตพยาบาลในด้านทักษะทางปัญญา

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดคือเป็นการศึกษาแบบ 1 กลุ่ม วัดก่อนหลังโดยไม่มีการเปรียบเทียบอาจทำให้ไม่เห็นความแตกต่างที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงเสนอในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาผลของการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการเย็บบ้านต่อทักษะทางปัญญาของนักศึกษาพยาบาลแบบ 2 กลุ่มมีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองเพื่อให้เกิดผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผู้สนับสนุนทุนการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พุทธชินราช

เอกสารอ้างอิง

- Announcement of the Ministry of Education. (2017). *Bachelor's degree qualifications of Nursing Science 2017*. retrieved 15 April 2020 from <http://www.mua.go.th/users/tqf-B5.PDF>. [In Thai]
- Ar-yuwat, S., Sangkamkul, Ch., & Buaprachum, A. (2019). The Effects of Home Visit Practice by Using Gibbs's Refection Techniques on Critical Thinking of Nursing Students. *Journal of nursing and Education*, 12(3), 43-57. [In Thai]
- Bulman, C. (2013). *Reflective Practice in Nursing* (5thEd). Oxford: Blackwell Science.
- Chidnayee, S. (2017). Cognitive Apprenticeship: Instructional Model to Construct Knowledge. *Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal*, 9(2), 13-25. [In Thai].
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching learning methods*. London: FEU.
- Jirojanakul, P., Nipathatapong, S., Sukcharoen, P., Techangkul, L., & Nantasene, S. (2019). Service-Learning and Cultural Awareness Development of Nursing Students: Reflection of Thai and Oversea Students. *Kuakarun Journal of Nursing*, 26(2), 1-10. [In Thai].
- Kanhadilok, S., Punsumreung, Tr., & Pookpan, S. (2017). The Integrated Clinical Teaching Methods on Reflective Thinking, and Clinical Judgment in 3rd Year Nursing Students in Maternal Infant and Midwife Nursing Practicum Course I.HCU. *Journal of Health Science*, 20(40), 87-99. [In Thai].
- Kattakamon, P. (2019). Effect of Reflective Learning Base on GIBBS' Reflection Cycle Model affect to Learning Achievement in Languages Communication and Information Technology

- Course of General Education Program. *Journal of Graduate Studies ValayaAlongkronRajabhat University*, 13(2), 1-13. [In Thai].
- Kittiboonthawal,P., Cheanchum, J., Srithanya, S., &Umereweneza, S. (2018). Reflection: Transformation from valuable experiences. *Journal of Health Science Research*, 29(1), 1-10. [In Thai].
- Mueannadon, R., Tirapaiwong, Y., Srichairattanakull, J., &Yutthayong, S. (2019). Learning Development through Reflection. *Journal of Health and Nursing Research*, 35(2), 13-25. [In Thai].
- Phormpayak,D., Sattayawong, W., Rattana-Umpa, J., Hamtanon, P., & Rungkavat, V. (2019). The Effects of using Simulation Based Learning and Reflective Thinking Skill Promotingon NursingStudents' Reflective Thinking Behaviorand Clinical Decision-Making Abilities. *The Journal of Baromarajonani College of Nusing, Nakhonratchasima*, 25(2), 57-71. [In Thai].
- Suworawatanakul, W., Nartchamnong, S., Leaungsomnapa, Y. (2015). The Effects of Developing Reflective Thinking Skills and Levels of Reflection Using Reflective Thinking Learning Program on Nursing Student, Boromarajonani College of Nursing ChangwatNonthabur. *Journal of Phrapokklao Nursing College*, 27(1), 61-71. [In Thai].
- Sinthucha, S., Dejpituksirikul, S., & Yoksuriyan, P. (2018). Reflective Practice in Nursing Education. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 19(2), 15-23. [In Thai].
- Wanchai,A., Saengpak, Ch., & Leaungsomnapa, Y. (2017). Learning and teaching methodsby using reflective thinking technique in nursing education. *Journal of Health Science Research*, 11(2), 105-115. [In Thai].

